

O'ZBEKISTONDA MIKROMOLIYA TASHKILOTNING BARQARORLIGINI TAMINLOVCHI OMILLAR TAHLILI

Shohruh Davron o'g'li Nazarov

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

nazaroff-2017@mail.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O'zbekistondagi mikromoliya tashkilotlarning moliyaviy hayotiyiligini va ularning muvaffaqiyati yoki muvaffaqiyatsizligiga hissa qo'shadigan omillarni baholashga qaratilgan. Tadqiqotda mamlakatdagi turli tipdagi MMTlarning biznes modellarini tahlil qilish va subsidiyalar, grantlar va boshqa moliyalashtirish manbalarining ularning faoliyatini qo'llab-quvvatlashdagi rolini tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: mikromoliyaviy xizmatlar, biznes modellari, mikroqarz, mikrocredit, mikrolizing, iste'mol krediti, kambag'allikni kamaytirish, me'yoriy-huquqiy baza.

ABSTRACT

This article aims to assess the financial viability of microfinance organizations in Uzbekistan and the factors that contribute to their success or failure. The study analyzes the business models of different types of MNCs in the country and the role of subsidies, grants and other funding sources in supporting their activities.

Keywords: microfinance services, business models, microcredit, microcredit, microlease, consumer credit, poverty alleviation, legal framework.

KIRISH

O'zbekistonda mikromoliya institutlarining (MMT) barqarorligi muhim masaladir, chunki bu ularning mamlakatdagi kam ta'minlangan aholiga moliyaviy xizmatlar ko'rsatishni davom ettirish qobiliyatiga ta'sir qiladi. MMTlarning moliyaviy barqarorligiga bir qator omillar, jumladan, muassasaning biznes modeli, bozordagi raqobat darajasi va moliyalashtirish manbalarining mavjudligi ta'sir ko'rsatadi.

MMT barqarorligining asosiy omillaridan biri bu ularning biznes modelidir. Har xil turdagi MMTlar donor mablag'lariga tayanadigan notijorat tashkilotlardan tortib, kreditlar bo'yicha foizlar orqali daromad keltiradigan notijorat tashkilotlarigacha bo'lgan turli modellarga ega. O'zbekistondagi ba'zi MMTlar ham notijorat va notijorat modellari jihatlarini birlashtirgan gibrid modelni qo'llagan.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Tijorat banklari va mikrocredit tashkilotlarining kichik tadbirkorlik sub'ektlarini kreditlash faoliyatini taxlil etish masalalari xorijlik bir qator taniqli iqtisodchilar, Larionova I.V. [1], Lavrushin O.I [2], Merkulova I.V., Lukyanova A.Yu. [3], kabi olimlarning ilmiy izlanishlarida o'z aksini topgan.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlardan Abdullaeva Sh.Z. [4], Arifxodjaeva M.I [5], Astanov X.Z [6], U.Sh. Dusqobilovlarning [7] ilmiy ishlarida mazkur masalaning aloxida muhim jihatlari o'z aksini topgan.

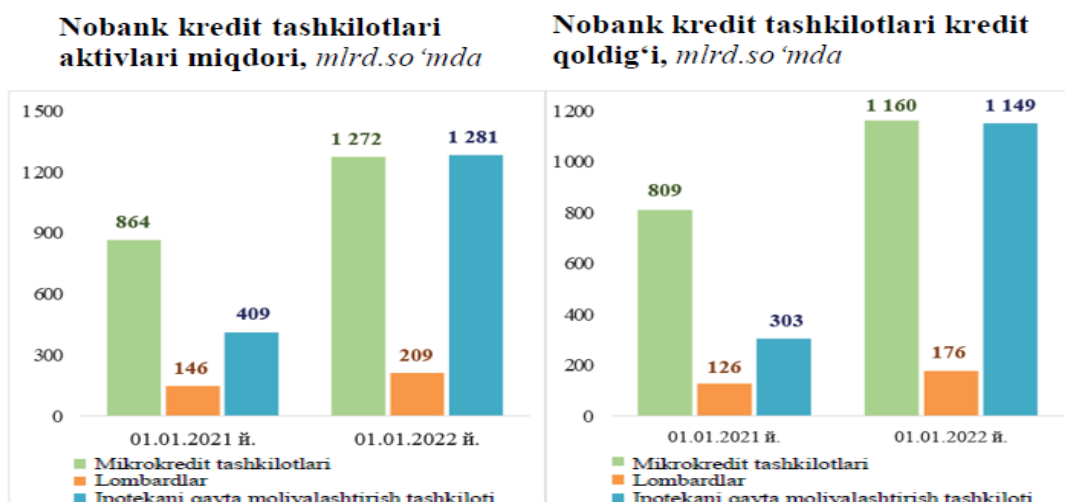
Ammo O'zbekiston Respublikasining bugungi kundagi bozor iqtisodiyoti ushbu masalani yanada chuqurroq va har tomonlama kengroq ko'rib chiqishni taqazo etmoqda.

Tadqiqot maqsadlariga erishish uchun aralash usulli tadqiqot loyahasini qabul qiladi. Ushbu yondashuv sifat va miqdoriy ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish imkonini beradi. Yig'ilgan ma'lumotlar ham sifat, ham miqdoriy ma'lumotlarni tahlil qilish usullaridan foydalangan holda tahlil qilinadi. Intervyu va fokus-guruh muhokamalaridan olingan sifatli ma'lumotlar transkripsiya qilinadi va kontent-tahlil yordamida tematik tahlil qilinadi. So'rovning miqdoriy ma'lumotlari tavsiflovchi statistik ma'lumotlar, jumladan chastotalar, vositalar va foizlar yordamida tahlil qilinadi. O'zbekistonda mikromoliya xizmatlari muvaffaqiyatiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash uchun ma'lumotlar regression tahlil yordamida ham tahlil qilinadi. Tadqiqot ma'lumotlarni tahlil qilish uchun Statistik paket (Stata) dasturidan foydalanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

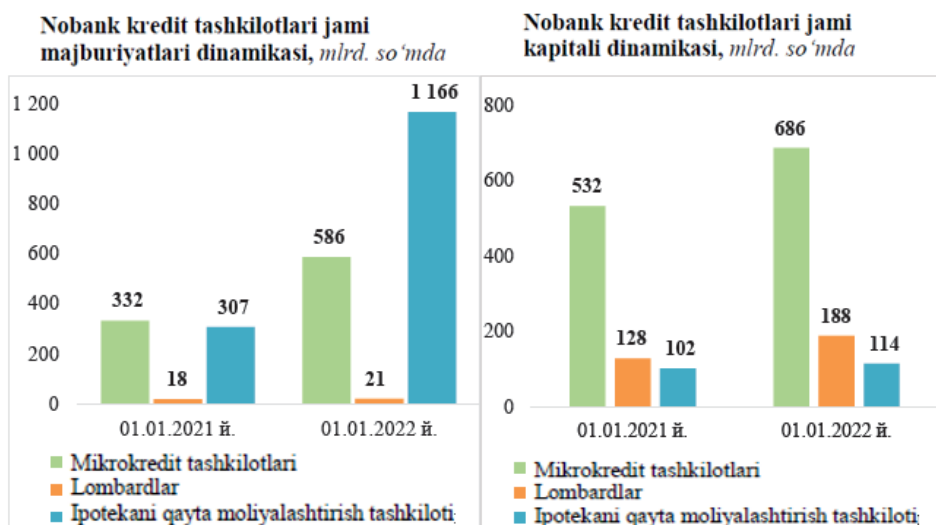
MMT barqarorligida bozordagi raqobat ham muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda bir xil mijozlar jamg'armasi uchun raqobatlashayotgan MMTlar soni ortib bormoqda, bu esa alohida muassasalar uchun qarz oluvchilarni jalb qilish va ushlab qolishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Ba'zi MMTlar raqobatchilardan ajralib turish uchun mobil banking va onlayn kreditlash platformalari kabi innovatsion mahsulot va xizmatlarni taklif qilish orqali ushbu muammoga javob berdi.

Natijada, hisobot yilida mikrocredit tashkilotlarining jami aktivlari o'tgan yilga nisbatan 47 foizga (409 mlrd.so'mga) oshib, 1,3 trln. so'mga yetdi. Bunda mikrocredit tashkilotlari aktivlari hajmining 409 mlrd.so'mga ortishi asosan kreditlarning 379 mlrd.so'mga va asosiy vositalarning 12 mlrd.so'mga oshishi hisobiga shakllandi.

1-rasm. Nobank kredit tashkilotlari aktivlari va kredit qoldigʻi, mlrd.soʻmda

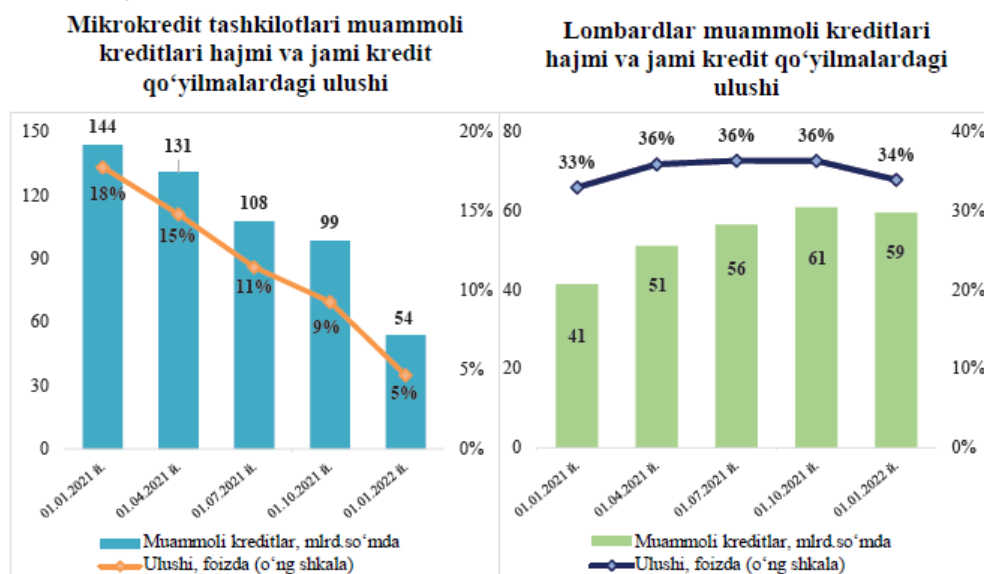
Oʻtgan yilda mikrokredit tashkilotlarining jami majburiyatlari 77 foizga oshib, 586 mlrd. soʻmni, lombardlar jami majburiyatlari esa 14 foizga oshib, 21 mlrd. soʻmni tashkil etdi. Mikrokredit tashkilotlari majburiyatlarining 95 foizi hamda lombardlar majburiyatlarining 60 foizi jalb qilingan mablagʻlar hisobiga shakllandi.

2-rasm. Nobank kredit tashkilotlari jami majburiyatlari va jami kapitali dinamikasi, mlrd. soʻmda

2021 yilda mikrokredit tashkilotlari jami kapitali 29 foizga, 686 mlrd. soʻmga, lombardlar jami kapitali 47 foizga, 188 mlrd. soʻmga yetgan boʻlsa, ipotekani qayta moliyalashtirish tashkilotining jami kapitali 12 foizga oshib, 114 mlrd. soʻmni tashkil etdi. Bunda mikrokredit tashkilotlari kapitalining 155 mlrd.soʻmga koʻpayishi, asosan ustav kapitalining 51 mlrd. soʻmga va sof foydaning 88 mlrd. soʻmga oʻsishi hisobiga, lombardlar kapitalining koʻpayishi esa

asosan ustav kapitalining 16 mlrd. soʻmga va sof foydaning 42 mlrd. soʻmga oshishi hisobiga shakllandi[8].

3-rasm. Mikrokredit tashkilotlari va Lombardlar muammoli kreditlari hajmi va jami kredit qoʻyilmalardagi ulushi

MMT barqarorligining yana bir omili moliyalashtirish manbalarining mavjudligidir. Oʻzbekistondagi koʻplab MMTlar oʻz faoliyatini qoʻllab-quvvatlash uchun donor mablagʻlari va subsidiyalariga tayanadi, bu ishonchsiz yoki siyosiy va iqtisodiy oʻzgarishlarga duch kelishi mumkin. Biroq, MMTlarning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini taʼminlashga yordam beradigan tijorat moliyalashtirish va kapital bozorini moliyalashtirish kabi barqaror moliyalashtirish modellariga nisbatan tendentsiya kuzatildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Umuman olganda, Oʻzbekistonda mikromoliya institutlarining barqarorligi bir qator omillarga, jumladan, ularning biznes modeli, bozordagi raqobat darajasi va moliyalashtirish manbalarining mavjudligiga bogʻliq. Oʻzbekistondagi MMT innovatsion biznes modellari va barqaror moliyalashtirish strategiyalarini qoʻllash orqali ularning uzoq muddatli hayotiylikini taʼminlashga yordam berishi va mamlakatdagi kam taʼminlangan aholiga muhim moliyaviy xizmatlar koʻrsatishni davom ettirishi mumkin.

REFERENCES

1. Larionova I.V. Upravlenie aktivami i passivami v kommercheskom banke. –M.: «Konsaltbankir» 2003.

2. Lavrushin O.I. i dr. Dengi, kredit, banki. Uchebnik. – M.: KNORUS, 2010. -560 str.
3. Merkulova I.V., Lukyanova A.Yu. Dengi, kredit, banki. Uchebnoe posobie. – M.: KNORUS, 2010. – 352 str.
4. Abdullaeva Sh.Z. Bank ishi. Darslik. - T.:Iqtisod-moliya, 2017.
5. Arifxodjaeva M.I. Tijorat banklarining innovatsion rivojlanishida marketingning roli./Monografiya/ Akademik S.S.G’ulomov taxriri ostida.-T.: “Navruz”, 2017 y. 288 b.
6. Astanov X.Z. Pul-kredit orqali muvofiqlashtirish. O’quv qo’llanma.- T.: “Iqtisodiyot”. 2015 y. 121 b.
7. Dusqobilov U.Sh. O’zbekistonda monetar siyosatni amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish yo’llari./Monografiya/.-T.: “navruz” 2017 y. 172 b.
8. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг 2021 йилдаги фаолияти тўғрисидаги ҳисобот Toshkent-2022 y. 2000 bet
9. https://cbu.uz/uz/press_center
10. <https://siat.stat.uz/>

